

DR. Mahfi Eğilmez

Örneklerle

Kolay Ekonomi

Remzi Kitabevi

MAHFİ EĞİLMEZ

ÖRNEKLERLE
KOLAY EKONOMİ

Remzi Kitabevi

KOLAY EKONOMİ / Mahfi Eğilmez

© Remzi Kitabevi, 2014

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Editör: Eylül Duru
Kapak: Murat Özgöl

ISBN 978-975-14-1611-7

BİRİNCİ BASIM: Mart 2012
SEKİZİNCİ BASIM: Mart 2014

Kitabın basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 10648

İçindekiler

EKONOMİ NEDİR, NE İŞE YARAR?, 9

En Basit Anlatımıyla Ekonomi, 10; Ekonomi Bilmek İşe Yarar mı?, 12; Piyasa ya da Pazar, 14; Herkes Biraz İktisatçıdır, 16; Ekonomik Birimler, 18; Ekonomi Dediğin Bir Çelişkiler Yumağıdır, 20

TÜKETİM, ÜRETİM, TASARRUF, YATIRIM, 23

İnsanın Asıl İşİ Tüketmektir, 24; Üretim, 26; Tüketim mi Üretim mi?, 28; Kapasite Kullanımı, 30; Tasarruf ve Yatırım, 32

GELİR VE GSYH, 35

Kişisel Gelir ve Aile Geliri, 36; Ülkenin Geliri: GSYH, 38; Elmayla Armudu Toplamak, 40; GSYH'nın Hesaplanma Biçimleri, 42; Ver On Bin Dolarımı Ben Gideyim, 44; Türkiye'de Gelir Dağılımı, 46

EKONOMİ NASIL BÜYÜR?, 49

Ekonomik Büyüme, 50; Türk Büyüme Modeli: Ne Kadar Cari Açık O Kadar Büyüme, 52; Yumuşak ya da Sert İniş, 54; Türkiye Ekonomisinde Büyüme I, 56; Türkiye Ekonomisinde Büyüme II, 58; Reyting, 60

İŞSİZLİK, 63

İşsizlik Nasıl Hesaplanır?, 64; İşsizlik Oranı, 66

KAMU KESİMİ MALİYESİ, 69

Maliye ya da Finans, 70; Bütçe, 72; Kamu Bütçesi, 74; Hazine Nakit Dengesi, 76; Türk Vergi Sistemi, 78; Kamu Borcu, 80; Türkiye'de Kamu Borcu, 82; Dibs Nedir?, 84; Maliye Politikası, 86; Maliye Politikasına Destek Politika Araçları, 88

PARA VE FAİZ, 91

Para Nedir?, 92; Parasız Ekonomi Olur mu?, 94; Parayla Mutluluk Olur mu?, 96; Kâğıt Paranın Karşılığı Var mı?, 98; Para Politikası, 100; Rezerv Para, 102; Sıcak Para Kaç Derecedir?, 104; Faiz, 106; Merkez Bankası'nın Faizi, 108

ENFLASYON, 111

Enflasyon, 112; Manşet Enflasyon ve Çekirdek Enflasyon, 114; Enflasyon ve Diğerleri, 116; Yapısal Reformlar, 118

DIŞ DENGE, 121

Cari Açık, 122; Cari Açığın Doğum Yeri, 124; Türkiye'nin Cari Açığı, 126; Ödemeler Dengesi Finansmanı, 128; Net Hata ve Noksan, 130; Sermaye Hareketleri, 132

DÖVİZ VE DÖVİZ KURU, 135

Döviz, Kambiyo, Kur, Parite, 136; Paranın Dış Değeri, 138; Dolar Yükselirse Kriz Olur mu?, 140; Kur Sepeti, 142; REK Nedir?, 144

YÖNETİM, 147

Portföy Yönetimi, 148; Sepet Sepet Yumurta, 150; Lale Çılgınlığı, 152; Devlet Yönetimi, 154; Şirket Yönetimi, 156; Devlet ve Şirket, 158

KÜRESEL SİSTEM, 161

Küresel Sistem, 162; Kapitalizmin Üç Büyük Krizi, 164; Nabukadnezar'ın Rüyası, 166; Resesyon Gibi Bir Dizi Karışık Terim, 168; Ekonomi Ligi, 170

ŞEHİR EFSANELERİ, 173

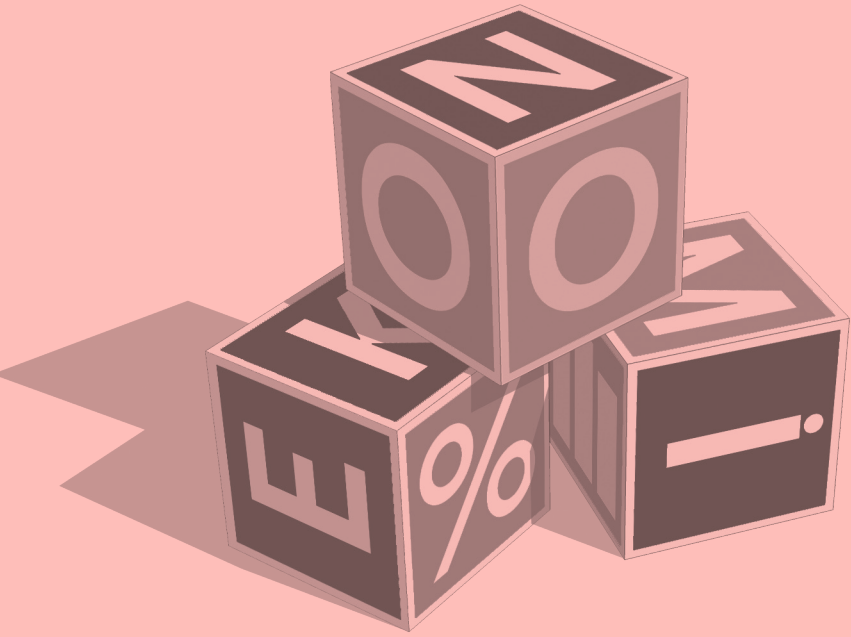
Yastık Altı Efsanesi, 174; Dışardaki Dövizler Efsanesi, 176; Kayıt Dışı Ekonomi Efsanesi, 178; Bize Bir Şey Olmaz Safsatası, 180; Osmanlı Borçları Abartılıyor Safsatası, 182

Sözlükçe, 185

Önsöz

Ekonomi çoğu insan için sıkıcı bir konudur. Çoęu kişi gazetede ekonomi sayfalarını şöyle bir bakıp geçer, televizyonda ekonomiyle ilgili tartışmalara denk gelirlerse kanal değiştirirler. Bu kitap ekonomi sayfalarını atlayanları, televizyondaki ekonomi programlarını görünce kanal değiştirenleri, ekonomi okumamış olup da ekonomide neler olduğunu merak edenleri, ekonomi okuyup da ekonomiyi sevmemiş olanları hedef alıyor. Onun için adı *Kolay Ekonomi*.

Bu yeni baskı aslında yeni bir kitap gibi oldu. Bařtan aşağıya yenilendi, güncellendi, tekrarlardan arındırıldı. Sanırım bu haliyle çok daha kolay izlenebilen, ekonominin temel kavramlarını sıkmadan öğreten bir kitap haline geldi.

EKONOMİ NEDİR, NE İŞE YARAR?

*Ekonomi hiçbir zaman bir bilim
olmamıştır. Şimdi iki yıl öncesine göre
bilim olmaktan daha da uzaklaşmıştır.*

Paul A. Samuelson

En Basit Anlatımıyla Ekonomi

Ekonomi sözcüğü bugün bir bilim dalının adı olmakla birlikte tasarruf anlamına da gelmektedir. Bizde uzun süre sözcüğün Arapça karşılığı olan iktisat kullanılmış, son dönemlerde ekonomi onun yerini almıştır. İktisat sözcüğü de özünde tasarruf anlamına gelir.

İnsanların ihtiyaçları sınırsızdır, buna karşılık imkânları sınırlıdır. Ekonomi, bu sınırsız ihtiyaçlarla sınırlı imkânları uyarlama işidir. O nedenle cennette iktisatçılara gerek olmadığı söylenir. Ekonomideki ilk ders budur. Gerçi bu görüşe karşı Marshall Sahlins, insanların ihtiyaçlarını sınırsız hale getirenin kapitalizmin kendisi olduğu görüşünü ileri sürmektedir. Sonuçta ne olursa olsun, bu sistem içinde yaşadığımız sürece ihtiyaçlarımız sınırsız görünür. Oysa imkânlarımız gelirimizle, servetimizle, borçlanma kapasitemizle sınırlıdır.

Ekonomideki ikinci ders arz ve talep dersidir. Ekonomide

arz dediğimiz şey basit olarak bir malın satışı sunulan miktardır. Talep dediğimiz şey de yine basit olarak bir maldan satın almak isteyenlerin alım arzudur. Arz, talepten fazlaysa malın fiyatı düşer; talep, arzdan fazlaysa malın fiyatı yükselir. Başka bir deyişle, bir piyasada mal çok buna karşılık o malı almak isteyenlerin sayısı azsa, o malın fiyatı ucuzlar. Tersine olursa, mal az ama o malı almak isteyenlerin sayısı çoksa, o zaman o malın fiyatı artar. Diyelim ki hava koşulları çok iyi gitti, yeni üreticiler üretime başladı ve domates üretimi bir önceki yıla göre iki kat arttı. Bu durumda eğer iç ve dış talepte aynı oranda artış yoksa o zaman fiyatlar düşecek demektir. Ekonomide birçok ilişki bu arz ve talep ilişkisi üzerine kuruludur.

Ekonomi Bilmek İşe Yarar mı?

Ekonomi bilmek bir işe yarar mı? Yoksa yalnızca sayılara ve oranlara bakıp günlük yaşamda işimize yaramayan anlamlar çıkarmakta mı kullanılır? Ekonomi bilgisi her iki işe de yarayabilir. Örneğin kazancınızı artırmanızı ya da harcarca tercihleriniz arasından doğru seçimleri yapmanızı sağlayabilir. Ekonomi bilginizi belirli bir düzeye çıkarabilirseniz, hisse senedi piyasalarında olan biteni yakından izleyip para kazanabilirsiniz. Diyelim ki belirli bir birikiminiz var ve bunu en iyi getiriye sağlayacak biçimde ve yerde değerlendirmek istiyorsunuz. Ama aynı zamanda da paranızın fazla risk altında kalmamasını tercih ediyorsunuz. İşte ekonomi bilgisi orada işinize yarayabilir. Kuşkusuz yatırımları yönetmek ve seçenekler arasında karar almak derin bir ekonomi bilgisi gerektirir. Ama yine de bunları bir uzmanla konuştuğunuzda o uzmanın ne dediğini anlamak ve ona

göre karar vermek için asgari bir ekonomi bilgisine ihtiyaç duyarsınız.

Çevrenizde ev almak için Japon Yeniyle ya da İsviçre Frangıyla borçlanıp, sonradan bu paraların değer kazanması sonucu ağır biçimde mağdur olan kişilere rastlarsınız. Eğer onlar ekonomi bilgilerini biraz geliştirebilmiş olsalar, bilmedikleri paralar cinsinden borçlanmaz ve bu zararlara uğramazlardı.

Piyasa ya da Pazar

Piyasa ya da pazar, mal veya hizmetlerin alınıp satıldığı yer ya da ortamdır.

Bu tanım kuşkusuz klasik bir piyasa tanımıdır. Bugün bazı piyasalar herhangi bir yere ihtiyaç duymadan da bir araya gelebilen alıcı ve satıcıların buluşma biçimini ifade ediyor. Buna göre kuruluş yeri ya da biçimine göre piyasalar ikiye ayrılır:

1) Belirli bir toplanma yeri olan ve alıcıyla satıcının fiilen karşılaştığı piyasalar. Bunların en bilinen örneği mahalle pazarları veya alışveriş merkezleridir.

2) Belirli bir toplanma yeri olmayan ve alıcıyla satıcının fiilen karşılaşmasına gerek olmayan piyasalar. Bunların en bilinen örneği malların ilerideki fiyatlarıyla bugünden alınıp satılabildiği future piyasalarıdır.

Piyasa, kapitalist sistemin temel unsurudur. Bir ekonomik sistemin yanıtlanması gereken sorular şunlardır: Üretim, ki-

min için, hangi bedelle ve ne miktar yapılacaktır? Kapitalist sistemde bütün bu soruların yanıtını piyasa sistemi verir. Biraz daha yakından bakıldığında piyasanın 5 fonksiyonu olduğunu söylemek mümkündür:

1) Piyasa, değerleri belirler. Herhangi bir mal ya da hizmetin fiyatı piyasada arz ve talep kuralları çerçevesinde oluşur.

2) Piyasa, üretimi örgütler. Üretim piyasada oluşan talebe göre biçimlenir.

3) Piyasa, üretilen mal ve hizmetin dağıtımını sağlar. Talep neredeyse üretilen mal ve hizmetler oraya kayar ve arz ile talebin buluşması sağlanır.

4) Piyasa, rasyonelliği sağlar. Piyasada belirlenen ve talep fazlası olduğu sürece yükselen fiyat, talep fazlasını frenler ve arz-talep arasındaki dengeyi sağlar.

5) Piyasa, geleceği biçimlendirir. Ekonomik gelişme piyasada oluşan tasarruf ve ondan desteklenen yatırım sayesinde olur.

Herkes Biraz İktisatçıdır

Evine maaşını getiren bir baba, parasını tasarruf mevduatına yatıran bir anne, harçlığıyla kitap alan bir öğrenci, ekonominin konusuna giren işler yapan birer ekonomik birimdir. Aynı şekilde bir milyon dolara Picasso'nun bir tablosunu satın alan bir milyarder, kendi parasının yanına borçlanarak aldığı paraları da katıp bir fabrika kurmaya yönelen bir sanayici, parasını hazine bonosundan alıp borsada hisse senedine yatıran bir kişinin yaptığı da ekonomik bir eylemdir.

Sokakta simit satan adam da, evimize temizliğe gelen kadın da ekonomik anlamda birer birimdir ve yaptıkları iş ekonomik anlamda bir eylemdir. Bu çerçeveden bakacak olursak herkes bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da istemeyerek ekonominin birimi, yaptığı iş de ekonominin bir parçasıdır. Yani hepimiz aslında iktisatçımız ama bu durumu bilmiyoruz. Durumu bilenler diplomalı, bilmeyenler de alaylı iktisatçı diyelim.

Emekli bir memur, eline geçen  aylık emekli maaşının te birini bir aylık ihtiyaçları için bankadan ekip, kalanının te birini bir aylık, te birini de iki aylık olarak vade-li tasarruf mevduatına yatırdığı zaman aslında kendi çapında bir portföy yönetimi yapmış olur. Ama o yaptığı işin en karmaşık portföy yönetim işlerinin basit bir versiyonu olduğundan habersizdir.

Portföy aslında cüzdan anlamına geliyor. Ekonomide nakit, altın, döviz, hisse senedi, tahvil, gayrimenkul gibi yatırım amaçlı alınmış varlıkların oluşturduğu sepeti ifade eder. Diyelim ki elinizde 1,000 TL tasarrufunuz var, bu tasarrufun 500 TL'sini bankaya mevduat olarak yatırıyor, kalan 500 TL'siyle de hazine bonusu alıyorsunuz. İşte bu yaptığınız basit haliyle bir portföy yönetimi işidir.

Bu kitabın amacı, yalnızca ekonomiyi en basit haliyle anlatmak ve okuyan herkesin ekonomiyle ilgili söylenenleri, yazılanları, tartışılanları rahatça izleyebilmesini sağlamaktır.

“Ekonomide ilk ders kısıktır. Buna göre ihtiyaçları karşılamakta kullanılan her şey kıttır. Siyasetteki ilk ders ise ekonomideki ilk dersin dikkate alınmamasıdır.”

Thomas Sowell

“Finans, parayı elden ele geçirip sonunda kaybetme sanatıdır.”

Robert W. Sarnoff

“Bugünün krizi yarının şakası olur.”

H. G. Wells

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1611-7

9 789751 416117